

ΕΓΚΩΜΙΟ ΣΤΟΝ ΤΙΤΟ ΠΑΤΡΙΚΙΟ

Νὰ μιλάμε μὲ τὸ χέρι στὴν καρδιά, καὶ ὄχι κατὰ τὶς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως μειωτικὲς ἐπιταγὲς τοῦ καθωσπρεπισμοῦ ἢ τῶν ἰσοπεδωτικῶν μέσων ὄρων! Ἔτσι πρέπει. Γιατί, πέραν τοῦ ὅτι καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ἀφόρητα ἐνοχλητικά, μόνο μιλώντας μὲ τὸ χέρι στὴν καρδιά βλέπουμε τὰ πράγματα ὅπως εἶναι —, ἀλλιῶς τὰ παραποιοῦμε εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ μας εἴτε — τὸ ἀκόμα χειρότερο— ἐν γνώσει μας. Τὸ κακό... ἢ πραγματικὴ συμφορὰ εἶναι ὅτι τὰ ἀνώδυνα δοξολογήματα καὶ οἱ ἀδάπανες θωπεῖες πρὸς πάσης φύσεως καὶ μὲ κάθε — ὑπαρκτὴ ἢ καὶ ἐπινοημένη— εὐκαιρία τιμωμένουσ ἔχουν συντελέσει στὸ νὰ διαμορφωθοῦν δύο καταστάσεις: ἡ ἐξομοίωση ὄλων πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἡ ὑφαίρεση τοῦ νοήματος τῶν λέξεων. Νὰ τὸ πῶ καὶ ἀλλιῶς: τὰ παχιά καὶ ἀστόχαστα λόγια ἔχουν καταργήσει *de facto* καὶ τὴν κρίση ποὺ ὑποστυλῶνει τὴ διάκριση καὶ τὴ διαφορὰ ποὺ δικαιολογεῖ τὴ διάκριση ὡς ἀπονομὴ τιμῆς.

Γιὰ νὰ τιμήσουμε, λοιπόν, κάποιον πραγματικὰ καὶ ἐπὶ τῆς οὐσίας, πρέπει νὰ ἐξορίσουμε ἀπὸ τὸν λόγο μας τὰ συνήθη λόγια, τὰ παχιά καὶ ἀστόχαστα, τὰ ἄσημα, νὰ στείλουμε δὲ μαζὶ τους καὶ τὰ ἄλλα ἐκεῖνα λόγια ποὺ κολλᾶνε παντοῦ καὶ γι' αὐτὸ δὲν λένε τίποτε ἄλλο εἰμὴ μόνο τὸν κούφιο ἦχο τους, καὶ συνάμα νὰ ἀναδείξουμε μὲ αὐστηρότητα διατυπώσεων, μὲ ρηματικὴ σεμνότητα καὶ πάντα μὲ τὸ χέρι στὴν καρδιά τὴν κρίσιμη ἰδιαιτερότητα τοῦ τιμώμενου. Αὐτὸ πρέπει νὰ κάνουμε καὶ σήμερα, ὅπου τύχη ἀγαθῆ καλούμεθα νὰ τιμήσουμε ἓναν κορυφαῖο ποιητὴ καὶ διανοητὴ, τὸ ἔργο τοῦ ὁποίου χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐγγενῆ στὰ εἶδη, στὰ ὁποῖα ὑπάγεται, αὐστηρότητα, ὄντας μάλιστα καὶ ὁ ἴδιος ὡς προσωπικότητα *augustus*, ἑλληνιστὶ σεμνός. Ὡς ποιητὴ, ὡς μεταφραστὴ, ὡς δοκιμιογράφο, ὡς ἐν γένει καλλιτεχνικὴ φυσιογνωμία καὶ ὡς δημόσιον ἄνδρα τὸν Τίτο Πατρικίο τὸν διέκρινε ἀνέκαθεν (καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ

τὸν διακρίνει πάντοτε) ἀκριβῶς τοῦτο: ἡ ἀύστηρότητα τῶν ἔργων του καὶ ἡ σεμνότητα τοῦ χαρακτήρα του, ἰδιότητες ποῦ ἐντοπίζονται καὶ στὸ ἔργο του. Ἡ διακριτικὴ δύναμη αὐτῶν τῶν παραγόντων ἀπαντᾶται σὲ ὅ,τι καταπιάστηκε καὶ τὸ ἐνσημαίνει. Δημιουργὸς καὶ δημιούργημα συνιστοῦν ἀκατάλυτη ἐνότητα.

Τὸ Τόνιο Πανεπιστήμιο διὰ τοῦ Τμήματος Ἑένων Γλωσσῶν, Μετάφρασης καὶ Διερμηνείας ἀπονέμει σήμερα στὸν Τίτο Πατρίκιο ἐπαξίως τὸν τίτλο τοῦ ἐπίτιμου διδάκτορα. Κρίνω ὅτι μιὰ *laudatio* δὲν πρέπει μὲ κανέναν τρόπο νὰ εἶναι οὔτε βιβλιογραφικὸς κατάλογος οὔτε λῆμμα βιογραφικοῦ λεξικοῦ. Τὸ ποιὸς εἶναι καὶ τὸ τί ἔχει κομίσει στὴν *ars poetica*, στὴν τέχνη τῆς ποίησης, ὁ Τίτος Πατρίκιος εἶναι γνωστὸ ὄχι μόνο στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Περιττεύει, ὡς ἐκ τούτου, καὶ ὡς ἐγγίζουσα τὰ ὅρια τῆς βλασφημίας ἢ ὁποιαδήποτε παράθεση πραγματολογικῶν στοιχείων. Θὰ μπορούσαμε, μάλιστα, νὰ στοιχειοθετήσουμε τὴν ἀπαιτούμενη *laudatio* μὲ τέσσερις μόνο λέξεις: Ὁ Πατρίκιος εἶναι ποιητῆς. Πραγματικὰ δὲν χρειάζονται περισσότερα λόγια. Ὁ Πατρίκιος εἶναι ποιητῆς μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποῦ θὰ λέγαμε ὅτι ποιητῆς εἶναι ὁ Ὅμηρος ἢ ὁ Σολωμός. Ἄντὶ νὰ μιλάει ἄλλος γιὰ τὴν ποιητικὴ του ἰδιότητα, μιλάει καί, μιλώντας, πείθει τὸ ἔργο του. Ἐξ ἄλλου, ὅπως, γιὰ νὰ μὴ γελοιοποιηθεῖς, ποτὲ δὲν λές, φέρ' εἶπεῖν, «ὁ μουσικοσυνθέτης Μάνος Χατζιδάκις», ἀλλὰ νέτα-σκέτα «ὁ Μάνος Χατζιδάκις», ἔτσι ἀκριβῶς λές καὶ «ὁ Τίτος Πατρίκιος». Καὶ τὰ ἔχεις πεῖ ὅλα!

Ὁ Πατρίκιος δὲν βρῆκε τίποτα ἔτοιμο καὶ κανέναν δρόμο ἀνοιχτό. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα: στὰ χρόνια τῆς νιότης του γνώρισε τὸν κατατρεγμὸ γιὰ τὶς πολιτικὲς ἰδέες του καὶ εἶδε τὸν θάνατο νὰ τοῦ κρατάει ἐπισήμως συντροφιά στὸ προσκεφάλι του. Καταδικασμένος εἰς θάνατον ἀπὸ τοὺς δωσίλογους ἔγραφε ποιήματα καὶ μιλοῦσε γιὰ τὴ ζωὴ· γιὰ τὴ ζωὴ μιλοῦσε ἐπίσης μὲ τὰ ποιήματά του καὶ ὅταν βρέθηκε

στη Μακρόνησο και στον Άι-Στράτη ανάμεσα σε δύο γίγαντες: τον Γιάννη Ρίτσο και τον Τάσο Λειβαδίτη. Και για να είναι ποιητής ο Πατρίκιος έπρεπε να ξεχωρίζει από τους δύο αυτούς συγγενείς του στη θεραπεία των Μουσών, όπως ο Εύριπίδης, για να έχει ποιητική ατύπαρξια, έπρεπε να ξεχωρίζει από τον Αίσχύλο και τον Σοφοκλή.

Η ποίηση έχει ρίξει την έλπίδα και την άπελπισία στο ίδιο σακκί ήδη από την καταρκτική έπιλογή του αντικειμένου της που είναι διττό: ο έρωτας ή/και ο θάνατος. Ο Πατρίκιος, που δοκίμασε δραματικά στη ζωή τη σύμπλεξη, επέλεξε ελεύθερα στην ποίηση τη διάζευξη, και δη άναφανδόν υπέρ του έρωτα. Άκόμα και όπου μίλησε για τον θάνατο, ο λόγος του ήχησε έρωτικός. Γι' αυτό και άφοβα μπορούμε να πούμε ότι στρατεύθηκε δια παντός στις δυνάμεις του έρωτα, και δη με άφοσίωση άσκητική. Στον έρωτα είδε φυσικά τον έρωτα καθαυτόν, ως πόθον λυσιμελή, ως πόθο που σοῦ κόβει χέρια-πόδια, αλλά παρατήρησε και ό,τι είναι όρεξεις, ήτοι γέννημα έρωτος: τα γράμματα, την κατανόηση της *condition humaine*, την κοινωνική εύαισθησία, τον πολιτικό περίγυρο, την επανάσταση. Όλα αυτά και άλλα συναφή και πολλά. Έννοείται ότι έδω άναφερόμαστε στα καλά τους, αλλά και στα κακά τους, όχι μόνο στη γοητεία τους, αλλά και στην απογοήτευση που συχνά-συχνότατα προκαλούν και πού, όσο και αν είσαι καλά προετοιμασμένος να την περιμένεις, δοκιμάζεις τεράστια έκπληξη, όταν έρχεται. Άλλά και τοῦτο πάλι έρωτας είναι: άνάποδος μέν, αλλά έρωτας! Έρωτας που βασανίζει· και βασανίζει τόσο ως βάσανα όσο και ως βάσανος: στην πρώτη περίπτωση δεινοπαθείς, στη δεύτερη περίπτωση αυτοελέγχεσαι, και στις δύο περιπτώσεις, όπως και να 'χει, δοκιμάζεσαι. Κι αυτό είναι το πραγματικά Δύσκολο – όπως έπιγράφεται και το άκόλουθο έπιγραμματικό ποίημά του:

*Όπως κι αν έρθουνε τὰ πράγματα
ὅσο ἀντίξοες κι αν εἶναι οἱ συνθῆκες
πάντα μπορεῖ κανεῖς νὰ ἐρωτεύεται.
Τὸ δύσκολο εἶναι νὰ ἀγαπᾶς.*

Ἡ δοκιμασμένη ποιητικὴ συνείδησή τοῦ Πατρίκιου, ὡς συνείδηση ἐρωτος δὲν ἀσκήθηκε, ὁμως, μόνο μέσα στη γνώση καὶ στὴν ἱστορία, δηλαδή ἀπλῶς καὶ μόνον ἐντὸς τοῦ προϋφιστάμενου πλαισίου, ποῦ θὰ μπορούσε νὰ ἀποδειχθεῖ καταδυναστευτικὸ καὶ —τὸ ἀκόμη χειρότερο— καταστροφικὸ τῆς δημιουργικότητάς του· ἀσκήθηκε πρωτίστως στὴν ἀσίγαστη ἔφεσή του γιὰ νεοτροπίες, μιὰν ἔφεση ποῦ συνοδεύοταν πάντοτε ἀπὸ σημαίνουσα εὐγένεια στὴν ἄρνηση τῶν ἀκρίτως παραδεδεγμένων καὶ τῶν κατεστημένων ἰδεῶν. Ὁ Πατρίκιος οὐδέποτε δίστασε νὰ συγκρουστεῖ γιὰ τὶς πεποιθήσεις του, ποιητικὲς καὶ πολιτικὲς, ὄχι μόνο μὲ τοὺς ἀντίπαλους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς φίλιες πρὸς αὐτὸν δυνάμεις. Οἱ δὲ συγκρούσεις του, ποῦ ἦσαν πάντοτε εὐγενεῖς, ἐκ τῶν ἑνδον καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς, σήμαιναν πάντοτε τὴν ἄρνηση καὶ τὴ διαφορά: τὶς δυνάμεις ἐκεῖνες, δηλαδή, ποῦ αἰτιολογοῦν καὶ ὑποστυλώνουν τὴ θετικὴ ἐξέλιξη, τὴν πρόοδο τῶν πραγμάτων, τὴ διεύρυνση τῶν ὀριζόντων, τὴν ἀνακάλυψη νέων στοχαστικῶν χωρῶν, καὶ ποῦ καθιστοῦν τὸ ἄγνωστο γνωστὸ καὶ ἐπεξεργάσιμο, διερευνήσιμο, ἐκμεταλλεύσιμο, μὲ μιὰ λέξη *ο ἰ κ ε ῖ ο*.

Στὴν περίπτωση τοῦ Πατρίκιου ἡ ποίηση καὶ ἡ ποιητικὴ (ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτικὴ του στάση τόσο ἐντὸς τοῦ ἰδεολογικοῦ του χώρου ὅσο καὶ κατὰ τὰ χρόνια τῆς Χούντας) ὡς αὐστηρὰ ἐνασκήματα τέθηκαν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὸν ἔλεγχο καὶ στὴν ὑπηρεσία τοῦ καλοῦ. Μποροῦμε νὰ μιλάμε ἀσφαλῶς γιὰ ἰδεολογία καὶ γιὰ στράτευση τοῦ ποιητῆ, ἀλλὰ τοῦτο ἔγινε πρωτίστως γιὰ νὰ νὰ ὑπηρετηθεῖ τὸ εἰρημένο καλὸ. Οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη σημειώνουν ἑνταξί του σὲ δυνατὲς ἐπιλογές, ποῦ διατίθενται στὸ πλαίσιο ἀφηρημένων

μανιχαϊσμών. Ακόμα και η θεωρούμενη ως πολιτική ποίηση του Πατρίκιου, πέραν του ότι είναι ποίηση έρωτική (σάν να είναι ο ποιητής Πατρίκιος έκλεκτος απόγονος του Βλαδίμηρου Μαγιακόφσκη), είναι και ποίηση άπελευθερωτική, με χαρακτηριστικά της γνωρίσματα την εύγένεια και την ανθρωπιά, τις οποίες υποτείνει το πάθος της είλικρίνειας.

Ό,τι είναι εύγενές και ώραίο είναι γέννημα του λογισμού και της λογικής. Έπαναλαμβάνω: Ό,τι είναι εύγενές και ώραίο είναι γέννημα του λογισμού και της λογικής. Τα λόγια του τα του Καρόλου Μπωντλαίρ ταιριάζουν άπολύτως στην περίπτωση του ποιητή μας. Η έρωτική και η πολιτική ποίησή του βαπτίζονται στον στοχασμό, στην πηγή εκείνη που —ας μου έπιτραπεί η άναφορά στον Γκαστόν Μπασλάρ— άκόμα και ο έκβαλλόμενος παραλογισμός στοιχειώνει μέθοδο προσιδιάζουσα σε τολμηρές ποιητικές διάνοιες. Μόνο με τον στοχασμό το *raison* γίνεται πραγματικά *discours* — ο ένδιάθετος λόγος τρέπεται όντως σε λόγο έκφερόμενο και οργανώνεται έγκύρως σε σύμπαν σημείων και έννοιών. Σύγκορμος ο ρεαλισμός του στοχαστικού γίνεσθαι συστήνεται στο ποίημα, στο λογικό εκείνο κατόρθωμα που, ως προϊόν συγκινήσεως του ποιητή, έρχεται στον κόσμο να ένωθεί με άλλα ποιήματα και να προκαλέσει περαιτέρω συγκινήσεις. Επινόησεις και έπινοήματα συμπλέκονται με συντηρήσεις υπάρχόντων και άρθρώνεται λόγος νέος, δημιουργείται ποίηση.

Και άσφαλώς το ποίημα, πριν από ότιδήποτε άλλο, είναι άντικείμενο γλωσσικό: είναι όσο είναι έμπνευση, αλλά πρωτίστως είναι γλώσσα που γράφεται και, ως γραφή, άναγιγνώσκεται, άπαγγέλλεται. Το ποίημα είναι γλώσσα που μιλάει τον έαυτό της, είναι αυτό το σημαδιακό που έγραψε ο Μαρτίνος Χάιντεγκερ: γλώσσα που γλωσσοί, άκριβώς έπειδή *die Sprache spricht*. Γι' αυτό και η άνάγνωση του ποιήματος είναι άναγνώριση, και η άπαγγελία του είναι γνωστοποίηση. Με το ποίημα ο ποιητής

γνωστοποιεῖ πράγματα, τὰ ὅποια καλεῖται νὰ ἀναγνωρίσει ὁ ἀναγνώστης, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὡς γλώσσα ποὺ γλωσσοῖ τοῦ εἶναι κανονικῶς οἰκεῖα, δὲν τοῦ εἶναι καθόλου μὰ καθόλου ξένα. Στὸν στίχο εἶναι κατατεθειμένα μὲ σαφήνεια ἡ βούληση τοῦ ποιητῆ: θέλει νὰ φωτίσει πράγματα οἰκεῖα, ἐπιθυμεῖ νὰ ἐμπιστευθεῖ καὶ νὰ παράσχει πρὸς χρῆσιν στὴν κοινὴ γλώσσα μιὰ διαύγεια, μιὰ μετωνυμία τοῦ φωτός, καὶ ἐπιζητεῖ μάλιστα νὰ τὸ ἐπιτελέσει μὲ μέσα καθολικῆς τάξεως καὶ ἰσχύος. Γι' αὐτὸ καὶ ἐργάζεται μὲ συσχετίσεις τῶν πραγμάτων καὶ προβαίνει σὲ ἐκλεπτύνσεις τοῦ ὄντος, γι' αὐτὸ καὶ ἐπισκέπτεται τὴν ἐπικράτεια τοῦ τίποτε μὲ βούληση νὰ τὸ κάνει ἀντιληπτό. Ὡς ἀποστολὴ του θέτει τὸ νὰ λύσει τὸν Προμηθέα ἀπὸ τὰ δεσμά του, καὶ ὄχι (ἐπαναλαμβάνοντας αὐτάρεσκα τὸ αἰσχύλειο πρότυπο) νὰ περιγράψει τὰ δεινὰ του. Σὲ τούτη τὴ στοχαστικὴ περιπέτεια σημαντικὸ καὶ κρίσιμο ὄπλο τοῦ ποιητῆ – *σημαντικό*, ἐπειδὴ σημαίνει, καὶ *κρίσιμο*, ἐπειδὴ κρίνει καὶ διακρίνει... Σὲ τούτη, λοιπόν, τὴ στοχαστικὴ περιπέτεια σημαντικὸ καὶ κρίσιμο ὄπλο τοῦ ποιητῆ εἶναι ἡ αἰσθητικὴ, ὁ ἐξοστρακισμὸς τῆς ἀσχημίας καὶ ἡ ἐμπέδωση τοῦ κάλλους· σὲ τοῦτον τὸν στοχαστικὸ ἀγῶνα ὁ Πατρίκος κατέρχεται πάνοπλος.

Στὰ ποιήματά του ἀπαντῶνται ποικίλα μοτίβα. Ἀνάμεσα σὲ αὐτὰ ἐντοπίζονται, λόγου χάριν, οἱ ἀντικρυστοὶ καθρέφτες, ὁ χρόνος καὶ ἡ διάρκεια, οἱ παρατάσεις τῶν ψυχικῶν ἐνεργημάτων, ἰδίως τῶν ἡδονῶν... Μποροῦν ὅλα νὰ γίνονται εἴτε μὲ ἀστραπιαία ταχύτητα εἴτε μὲ τοὺς ρυθμοὺς τῆς κατὰ ἓνα χιλιοστὸ αὐξησης τοῦ μήκους ἐνὸς σταλακτίτη. Στὸν Πατρίκο οἱ καθρέφτες εἶναι ἀποθῆκες τῆς μνήμης, ἀτομικῆς καὶ συλλογικῆς, καὶ ἡ μνήμη εἶναι ἓνα κάστρο, ὅπου πολιορκεῖται ὁ βιωμένος χρόνος, γιὰ νὰ ἐκπορθηθεῖ καὶ νὰ κυριευθεῖ ἡ ἀνάμνηση, τὸ μόριο ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ποὺ δὲν εἶναι κρόνος, τὸ σχεδὸν ἀδιόρατο νεῦμα ποὺ σοῦ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀξία τῆς ὑπαρξης, ἡ θερμὴ ἀγκαλιὰ ποὺ

σοῦ δίνει τὸ πιὸ βαθὺ νόημα των πραγμάτων στὴ ζωὴ. Ἰδίως δὲ στὴ χαρὰ νὰ ζεῖς τὴ ζωὴ.

Ἐπειδὴ ὑπάρχει αἰσθητὴ ποιητικὴ συγγένεια ἀνάμεσα στὸν Τίτο Πατρίκιο καὶ στὸν Ὀκτάβιο Πας, ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ἀναφέρω ἕναν στίχο τοῦ τελευταίου: Δὲν ὑπάρχουν θύρες, μόνο καθρέφτες. Ἀκριβῶς! Ὅταν εἶσαι μέσα στὴν ποίηση, καταργοῦνται αὐτομάτως οἱ θύρες: οὔτε ἔξω νὰ βγεῖς ἐπιτρέπεται οὔτε πιὸ μέσα νὰ πᾶς γίνεται ἀνοίγοντας κάποια νέα πόρτα. Εἶσαι ἤδη στὰ ἐνδότερα τῆς δημιουργίας· ἐκεῖ σὲ ἔχουν ὁδηγήσει τὰ βήματά σου καὶ nec plus ultra: δὲν ὑπάρχει πιὸ πέρα, δὲν ὑπάρχει περαιτέρω. Γύρω σου εἶναι καθρέφτες, μόνο καθρέφτες: ἀντικρυστοὶ ἀλλὰ καὶ ἀτάκτως τοποθετημένοι, ποῦ σοῦ ἐγγυῶνται τὴν εἰς τὸ ἄπειρον χωροῦσα ὁμαλὴ ἐπανάληψη τῶν γνωστῶν παραστάσεων τοῦ ὄντος καὶ τὴν κατάδυση στὶς ἀβύσσους τῆς ψυχῆς ἀντιστοίχως, ποῦ ὅλα μαζὶ συνιστοῦν τὸ ἄγνωστο, τὸ φιλόξενο ἄγνωστο ποῦ ἀποκαλύπτουν οἱ Πατρίκιοι ὄντας καθ' ὁδὸν ταξιδιωτὲς στὴν ἀχανὴ χώρα τῆς ποίησης. Ἀντὶ ὁποιασδήποτε ἄλλης ἀναφορᾶς ἄς ἀναγνώσουμε τὸ ποίημα *Τὸ ταξίδι καὶ οἱ ταξιδιωτὲς*:

*Ἀπ' ὅλες τὶς ἀναχωρήσεις μου ἢ πιὸ ἀνυπόμονη
αὐτὴ ποῦ μ' ἀναστάτωνε, ἦταν σὰν πηγαινα
νὰ συναντήσω τὴ γυναίκα ποῦ ἀγαποῦσα.
Ὁ χρόνος μοῦ φαινόταν ὅσο ποτὲ ἀργὸς
ὅπως τὸν γέμιζα μὲ προγεύσεις εὐτυχίας
χωρὶς νὰ προσέχω τοὺς χώρους, τὰ τοπία
χωρὶς νὰ παρατηρῶ τοὺς ἄλλους ταξιδιωτὲς.
Τὴν ἀφιξή μου ἔτρεχα ν' ἀναγγεῖλω
ἀπ' τὰ δημόσια τηλέφωνα, δὲν εἶχε τότε κινητὰ
ἢ ὑποδοχὴ μου, πρέπει νὰ πῶ, δὲν ἦταν πάντα
ὅπως τὴν περίμενα, μὰ ὅ,τι κι ἂν γινόταν
τὸ ταξίδι ἔμενε στὴ μνήμη μου ἀνεξίτηλο
οἱ χῶροι, τὰ τοπία ἐξαφανίζονταν ξανὰ*

ἀκόμα κι οἱ ἄγνωστοι συνταξιδιώτες.

Ἀργότερα τὸ σκέφτηκα πὼς μπορεῖ κι ἐκεῖνοι

νὰ μὴ βρῆκαν φτάνοντας ὄ,τι προσδοκοῦσαν.

Ἦσως, ἐὰν διαβάζονταν ἐξ ἀρχῆς οἱ στίχοι ποῦ μόλις ἀκούστηκαν, νὰ μὴ χρειαζόταν νὰ λεχθεῖ τίποτε ἄλλο. Σὲ μόλις 16 ἀράδες ὁ Πατρίκιος συμπυκνώνει κουβεντιαστὰ περίπου ἑφτά δεκαετίες τῆς ζωῆς του μὲ τὴν ποίηση, καὶ τὴ βάζει νὰ χωνευτεῖ στὸν κλίβανο τῆς αἰώνιας ποιητικῆς πείρας ποῦ ἔφτασε ἴσαμε ἐκεῖνον μὲ ἀντικατοπτρισμοὺς ἀναμνήσεων ποῦ συμποσοῦνται σὲ προσωπικὸ λυρικὸ ταξίδι. Νὰ γιατί δὲν εἶναι ἀνάξιο λόγου οὔτε λίγο νὰ παρατηρεῖς καὶ νὰ κάνεις ποίηση τὸ ἐκτυφλωτικὸ, τὸ ζαλιστικὸ θέαμα ποῦ προσφέρεται ἀπὸ τοὺς καθρέφτες! Ὁ Πατρίκος, ὅμως, δὲν ἀρκεῖται στὴν ἔκθεση τῶν παρατηρήσεων του· μολονότι ἔχει ὑποψιασθεῖ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ διαψευσθοῦν οἱ προσδοκίες του, σπάζει τοὺς καθρέφτες καὶ συνεχίζει νὰ κοιτάει τὸ προσφερόμενο θέαμα λοξά, πλαγίως. Καὶ μάλιστα ὡς παρατηρητῆς ἐν κινήσει. Αὐτὴ ἡ ἐπιλογή τῆς θραύσης (ἀντὶ τῆς συντήρησης) τῶν κατόπτρων εἶναι ἡ πλέον κρίσιμη, διότι ἀπὸ αὐτὴν κρίνεται ἂν ὁ ποιητῆς εἶναι ποιητῆς μεγάλος. Ὁ μεγάλος ποιητῆς διατάσσει μέσα στὴν ἀναντιστοιχία εὐτάκτως τὰ πράγματα ποῦ κατοπτρίζονται γύρω του ἔτσι, ὥστε νὰ μιλήσουν μὲ καθαρὴ ἄρθρωση καὶ νὰ ὁμολογήσουν πὼς γνωρίζει ὅτι τὰ πάντα ἐκβάλλουν σὲ μιὰν αἰωνιότητα ποῦ ὅμως πουθενὰ δὲν ἐκβάλλει: τὰ ἐνδότερα εἶναι ἐνδότερα τελειωμένα, δὲν ἄγονται σὲ περαιτέρω χώρους. Στὴν ἀρχὴ ἐνστικτώδης, στὴ συνέχεια ἀκράδαντη ἡ γνώση αὐτὴ ὠθεῖ τὸν ποιητὴ νὰ ὁμιλεῖ καὶ νὰ λέγει, νὰ ἀρθρώνει λόγο, νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἡ γλῶσσα ποῦ μιλάει, ἡ γλῶσσα ποῦ —κατὰ τὸ χαῖντεγκεριανὸ πρότυπο— γλωσσοῖ.

Διαβάζουμε τὰ ποιήματα τοῦ Πατρίκιου καὶ ἀποκομίζουμε ἀμέσως ὄχι τὴν ἀχνὴ ἐντύπωση, ἀλλὰ τὴ βέβαιη γνώση ὅτι ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ τὸ ἔργο ἐνὸς ποιητῆ ποῦ ἔχει στηθεῖ

έναντια στη σιωπή, αλλά και στον άνευ λόγου άλογο σάλο. Στην ποιητική του περιπέτεια συντρέχεται από την αισθητική... από τον ήδυσμένο λόγο. Δεν επιζητεί την παραδεδεγμένη καλλιλογία, δεν αναλώνεται σε κοινότοπους γλυκασμούς, δεν βολεύεται σε έφησυχαστικές επαναλήψεις – ο Πατρίκιος είναι με τὰ λόγια του μουσουργός του Λόγου, στυλοβάτης της άνευ επιθετικῶν προσδιορισμῶν έλευθερίας. Καί, βεβαίως, έπειδή είναι παγκόσμιος ποιητής, άγωνίζεται στον λογικό άγώνα του με χιοῦμορ: πηγαῖο, πικρό, γελοιαστικό – με μιὰ λέξη *κριτικό*. Η προσφυγή στο χιοῦμορ με ίκανές μάλιστα δόσεις αυτοειρωνείας είναι γι' αυτόν ο πλέον άποτελεσματικός τρόπος άμυνας άπέναντι στην επίθεση τῶν πάσης φύσεως ένστίκτων, όποθενδήποτε και άν προέρχονται ως συμβάσεις και ως κοινωνικά τέρατα. Συνοδοιπόροι του και – με την άρχετυπική σημασία του ὄρου – συνήγοροί του σε τοῦτο είναι ο Καλλίμαχος και ο Αρχίλοχος, ο Καβάφης και ο Σολωμός, οί εἰρημένοι Ρίτσος και Λειβαδίτης έκ τῶν ήμετέρων· έκ δὲ τῶν άλλοδαπῶν ο Σταντάλ, ο Μπαλζάκ, ο Μπωντλαίρ, ο Μπρέχτ, ο Άραγκόν, ο Νερούδα, οί ήδη άναφερθέντες Βλαδίμηρος Μαγιακόφσκη και Ὀκτάβιο Πάς, και κάμποσοι άλλοι, ὄχι μόνο ποιητές, αλλά και φιλόσοφοι.

Ο Πατρίκιος είναι ποιητής, μέγας ποιητής, και είναι *poeta doctus*. Η διακειμενικότητα σφύζει στους στίχους του, τὸ ύπονοούμενο άναδεικνύει τὸ έννοούμενο, τὸ έπινοημένο έχει δοξασμένους προγόνους. Η λεγόμενη *μικρή φόρμα*, που πρώτος αυτός έγκύρως εἰσηγήθηκε στη νεοελληνική ποίηση, άνάγεται στο άλεξανδρινὸ έπίγραμμα, στο σέμνωμα και στο έγκαλλώπισμα της ποιητικής τέχνης. Δεν συνιστᾶ καθόλου υπερβολή – άντιθέτως, μάλιστα, είναι ή καθαρή άλήθεια – νὰ λέμε ὅτι, άν ζούσε ο Κωνσταντίνος Κεφαλάς, θὰ πρόσθετε στο Πέμπτο Βιβλίο της *Παλατινῆς Άνθολογίας* του κάμποσα έρωτικά ποιήματα του Πατρίκιου

δίπλα στα ποιήματα του Μελέγγρου, του Ρουφίνου και του Παλλαδά.

Και πεζά έργα και δοκίμια έχει γράψει και δημοσιεύσει ο Πατρίκος. Και εκεί ακόμα το άρωμα της ποίησης «ἀκούγεται» αρμοδίως – τόσο, όσο χρειάζεται για να υπενθυμίζει ποιός είναι ο συγγραφέας. Εκεί όμως που το ποιητικό άρωμα αναδεικνύεται μέσα από τη διακριτικότητα του ήγεμονικό είναι στα μεταφράσματα του Πατρίκιου. Στα όνόματα του Σταντάλ, του Μπαλζάκ, του Άραγκόν και του Νερούδα, που ήδη ἀκούστηκαν, ἄς προστεθοῦν τώρα και τὰ όνόματα του Πώλ Βαλερύ και του Γκέοργκ Λούκατς, ἀλλά και ἐκεῖνα τῶν συντακτῶν του συλλογικοῦ τόμου *Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας: 19ος αἰώνας, οἱ κοινωνιολόγοι*, τῆς μνημειώδους *Encyclopédie de la Pleiade*. Ὁ ποιητής και ὁ poeta doctus συναντῶνται στο πρόσωπο του μεταφραστή, συνεργάζονται και ἀποκωδικοῦν ἀπό κοινού και με ἀσφάλεια μεταφορᾶς νοημάτων κορυφαῖα ἔργα τῆς ποίησης, τῆς πεζογραφίας και τῆς φιλοσοφίας, ἐμπλουτίζοντας τὶς πηγές ἀναστοχασμοῦ στήν ἑλληνική γλώσσα. Ἐπανειλημμένως και δικαίως ἔχουν ἐπαινεθεῖ τὰ μεταφραστικά κατορθώματα του Πατρίκιου. Πρόκειται ὄντως για νέα πρωτότυπα, για ἔργα που ἀναγεννοῦν στήν ἑλληνική τὸ ἀρχικό ξενόγλωσσο πρωτότυπο, ἀφοῦ διατίθενται δύο γλώσσες ἔτοιμες να συνομιλήσουν, να διαλεχθοῦν, να συνδημιουργήσουν με τὴ βοήθεια τῆς γραφίδας του διαμεσολαβητῆ. Ὁ δὲ μεταφραστικός διαμεσολαβητῆς ἐνεργεῖ πάντοτε *opinioe artis poeticae*, παναπεῖ ἐνεργεῖ *διανοία ποιητικῆς*.

Κατὰ τοῦτο ὁ Πατρίκιος εἶναι ποιητῆς διανοούμενος. Ἀκούγεται πολὺ ὁμορφο αὐτὸ τὸ τελευταῖο, ἀλλὰ ἀνήκει στα «ἐπικίνδυνα». Ὁ συγκεκρισμός του «ἀυθόρμητου» τῆς ποίησης με τὸ «ἐννενοημένο» του φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ δὲν ἐγγυᾶται παραδείσιες τρυφές οὔτε εὐνοεῖ καταστάσεις –ἄς τὶς ποῦμε χάριν συνεννοήσεως– ὑπερβατικές. Στὴ δίνη τῶν μίξεων καιροφυλακτοῦν ὁ ἀντίπαλος λόγος, ἡ διχορροπία, ἡ

άντίφαση. Έχει ζήσει αυτή τη δίνη ο Πατρίκιος – το μαρτυρούν τὰ ποιήματά του· έχει βιώσει δεινές αντιφάσεις, αλλά τις έχει βιώσει άκριβώς, έπειδη ουδέποτε άρνήθηκε νά ταξιδέψει στην –όπως ήδη πιο πάνω είπαμε– άχανή χώρα της ποίησης. Γι' αυτό άς προστεθεΐ στα προηγούμενα και τοϋτο το άκρως σημαντικό: άκόμα και μέσα στις αντιφάσεις του, ιδίως δε μέσα στις αντιφάσεις του ο Πατρίκιος είναι άκέραιος... είναι άκέραιος ο έαυτός του... είναι αυτό που τον κάνει νά είναι ποιητής, μεγάλος ποιητής.

Το όρατό σύμπαν, λέει ο Μπωντλαίρ, είναι μιá αποθήκη εικώνων και σημείων. Ο Πατρίκιος είναι μέσα στην αποθήκη με τους καθρέφτες τών εικώνων και τών σημείων. Τά βλέπει όλα και τά λέει όλα, όπως τά βλέπει... όπως κάθε φορά τά βλέπει. Τά λέει δε κινητοποιώντας όλες τις δυνάμεις της γλώσσας. Τά διαμάντια –ό,τι πολυτιμότερο και συνάμα εύγενέστερο– είναι γνωστό ότι φτιάχνονται με τά έσχατα τών έσχάτων όρυκτά. Γι' αυτό και ο Πατρίκιος δεν πετάει τίποτα: όλα κρύβουν εντός τους και έννοημάτων άδάμαντες, πράγματα, δηλαδή, άθάνατα, πράγματα που γλυτώνουν από τη μανία του χρόνου, πράγματα ές άεί.

Τά λόγια αυτής της laudatio έλέχθησαν με το χέρι στην καρδιά και είναι άληθη. Το έργο του Πατρίκιου είναι μνημείο ές άεί. Το Τόνιο Πανεπιστήμιο τιμá σήμερα τον Τίτο Πατρίκιο άπονέμοντάς του τον τίτλο του έπίτιμου διδάκτορα ως έλάχιστη μέν, πλην τιμιότατη άναγνώριση τών ύπηρεσιών που έπιδρασίλευσε στην τέχνη της ποίησης και στον πολιτισμό τόσο στην πατρίδα μας όσο και παγκοσμίως. Καί, βεβαίως, ή παρουσία του Τίτου Πατρίκιου σήμερα στην Κέρκυρα τιμá έξ άντανακλάσεως και το Τόνιο Πανεπιστήμιο. Αίσθάνομαι, ώστόσο, την άδυναμία τών λόγων μου, γι' αυτό και παρακαλώ όπως μου έπιτραπει νά κλείσω τη laudatio του ποιητή με λόγια δικά του.

Ἡ ὀμορφιὰ τῶν γυναικῶν ποῦ ἄλλαξαν τὴ ζωὴ μας
βαθύτερα κι ἀπὸ ἑκατὸ ἐπαναστάσεις
δὲν χάνεται, δὲν σβήνει μὲ τὰ χρόνια
ὅσο κι ἂν φθείρονται οἱ φυσιγνωμίες
ὅσο κι ἂν ἀλλοιώνονται τὰ σώματα.
Μένει στὶς ἐπιθυμίες ποῦ κάποτε προκάλεσαν
στὰ λόγια ποῦ ἔφτασαν ἔστω ἀργὰ
στὴν ἐξερεύνηση δίχως ἀσφάλεια τῆς σάρκας
στὰ δράματα ποῦ δὲν ἔγιναν δημόσια
στὰ καθρεφτίσματα χωρισμῶν, στὶς ὀλικὲς ταυτίσεις.
Ἡ ὀμορφιὰ τῶν γυναικῶν ποῦ ἀλλάζουν τὴ ζωὴ
μένει στὰ ποιήματα ποῦ γράφτηκαν γι' αὐτὲς
ρόδα ἀειθαλῆ ἀναδίδοντας τὸ ἴδιο ἄρωμά τους
ρόδα ἀειθαλῆ, ὅπως αἰῶνες τώρα λένε οἱ ποιητές.

Κέρκυρα, 9 Νοεμβρίου 2016